

ВИНО И КУЛТУРА

Готово да можемо рећи да су вино и виноградарство стари колико и човек. *Лоза* је "дрво живота", "божанско дрво" или "рајско дрво живота". *Грожђе* је племић међу плодовима. *Вино* се сматра најплеменитијим пићем које човек користи. Вино је "божанска капљца", "пиће богова", "пиће над пићима", "нектар божански", "господско пиће", односно "напитак божанског порекла". Љубитељи вина су енофили или *винољупци*. Веровање да вино поседује моћ да узвиси човека, мамило је филозофе, песнике и ратнике.

Постоји изрека да је "*винова лоза мајка вина, земљиште отац а клима његова судбина*". Клемент Александријски пише: "*Кад кажем лоза, мислим алегоријски на Господа, посредством узгајања, што је труд разума, јер сок што струји у лози, светло је Духа*". У многим античким предањима и митовима лоза је израз бесмртности и вечне младости, док је вино сматрано отелотворењем светлости, мудрости и духовне чистоте. Вино се истовремено третира као храна, као лек и као пиће. Плутарх каже: "*Вино је од свих пића најкорисније, од свих лекова најјуксније и од све хране најпријатније*".

Сматра се да су богови учили људе вештини прављења вина; Озирис Египћане, Амон Либијце, Дионис Грке и Бахус Римљане. Према грчкој митологији, на брду Ниса Дионис је открио вино, због чега га и данас највише славе. Он је пловећи понео са собом винову лозу, учио становништво виноградарству и ширио култ вина. Винова лоза је била десето дрво у светој години дрвећа, коме је одговарао месец септембар, доба винских гозби.

Дионис је код старих Грка био пријатељ муза, бог вина и виноградарства. Према Плутарху, Дионис "*није само бог растиња, винове лозе, вина и плодова*", већ и "*онај који шири радост у изобилју*", а Хесиод ће рећи да је он "*геније сока и младости, бог ослобађања, бујности и напредка*".

Главни путоказ у тумачењу Дионисове тајанствене историје, према Роберту Гревсу, је ширење култа вина по Европи, Азији и северној Африци. По Гревсу: "*Вино нису пронашли Грци: изгледа да су га најпре увозили у врчевима са Крете. Дивља лоза је расла на јужној обали Црног мора, одакле се виноградарство проширило касније на*

планину Ниса у Либији, преко Палестине, до Крете; до Индије је дошло преко Персије, а путем којим се у бронзано доба трговало ћилибаром, стигло је у Британију. Винске оргије у Малој Азији Палестини, као и канаанитска гозба Табернакула, у почетку божанска оргија, били су обележене мање-више истом екстазом као и пивске оргије у Тракији и Фригији. Дионисова се победа састојала у томе што је вино свуда потискивало остала токсична пића”.

Према неким изворима, културу винове лозе су на Балкан пренели Трачани из Мале Азије, а на обале Јадранског мора Феничани и Грци.

С правом Маргарет Јурсенар каже у *“Хадријановим мемоарима”*: *“...све најлепше што су људи казали, речено је на грчком језику”*. Познато је да се вино углавном везује за уживање, задовољство и чулну пријатност, односно хедонизам. Различита виђења овог питања код филозофа или у филозофији, најбоље се могу видети код две Сократовске школе: Киренске и Киничке (Циничке). Прву представља Аристип из Кирене, који је у спознајној теорији сензуалист а у етици хедонист. По њему, само мудрац зна да ужива. Непријатни осети који изазивају трпљење, зли су, а пријатни, чији је циљ задовољство – добри су. Срећа је, по њему, осећање задовољства и насладе, али се мудрац не потчињава задовољствима, већ њима господари, тј. рационално увиђа конкретну корист појединог задовољства. Начело ове школе је – што више задовољства, што мање зла, али да не робујемо задовољствима.

Друга, Киничка школа, позната је по Антистену и Диогену. Они су заговарали једноставан и оскудан – аскетски живот. Њихово учење заснива се на свођењу потреба на минимум. Диоген је углавном познат по томе што је спавао у бурету (наравно празном). Отуда графит: *“Диоген је први прднуо у чабар”*. Он је говорио да судбини супроставља одважност, закону – природу и страсти – разум. Када му је, док се сунчао на Крониону, пришао Александар и рекао: *“Затражи што год желиш!”* – Диоген је рекао: *“Склони ми се са Сунца!”*. Познато је, такође, и да је дању палио свећи и говорио: *“Тражим човека!”*

Стари Римљани су бога вина звали Бахус, што данас фигуративно означава и доброг винопију и бекрију. Бахијадама или баханалијама се називају светковине, оргијске и митске свечаности у част Баха – бога вина и плодности.

Сматра се да су се границе великог Римског царства простирале све докле и границе винове лозе. Дивља германска племена која су

похрлила у западни део, за вино нису марила јер им је пиво било и остало драже. Византинци су уживали у фино расхлађеним белим винима и на подрумској температури сервираним црним винима. Црно вино постављено је у епицентар вере и културе и уздигнуто на литургијски ниво. Црвено (црно) вино симболизује Христову крв. Христ(ос) је, према предању, на Тајној вечери вино претворио у крв као симбол живота. Зато се црвено (црно) вино, осим уз јело, користи при скоро свим црквеним обредима, на славама, сахранама и свечаним приликама.

Одабир правих вина (као и правих жена) чулом сопственог укуса, само је по себи уживање. Кардинал Ришеље, склон уживању лепо је то срочио: *"Ко не пије вино уз оброк, лишава себе ужитка. Ко пије погрешно вино, квари ужитак себи и другима."*

Латини су упозоравали *"In vino veritas"* (Истина је у вину). Познато је да вино поправља расположење и даје речи али уме и мудрога да побудали, јер, пијан не чува тајне. Ипак, треба се држати старог вина и старог пријатеља. Један графит поручује: *"У вину и женама не треба претеривати, довољно их је само узимати у обилним количинама."* О вину и женама увек изнова учимо да ништа о њима нисмо научили.

У чаши вина може се огледати део пријатне климе и пејсажа виногорја из којег потиче. Вино тражи, али и ствара посебну атмосферу; једна флаша, две чаше и једна дама, на пример. Уз вино се лакше освајају лепе даме и нови хоризонти. Понекад се лакша савладава меланхолија. Дис је певао:

*"Не марим да пијем ал сам пијан често,
у граји без друга, сам крај пуне чаше,
заборавим земљу, заборавим место,
на коме се јади и пророци збраше".*

А Хемингвеј је рекао: *"Разуман човек је понекад присиљен да се опије да би преживео са будалама"*.

Вино је пиће са благотворним дејством. Оно има дегустативну вредност, али исто тако спиритуалну, чак и метафизичку. Међународни медицински конгрес је 1957. године утврдио нешкодљиве дневне дозе вина: "За мушкарце до 0,7 литара дневно, за жене и омладину старију од 14 година пола литре, а физички радници могу попиту и по литру вина дневно". Вино у себи садржи 12 витамина (највише Б, Б1, Б2, Б6, Б12), 32 (27) аминокоселине, 14 органских коселина (лимонске,

јабучне, винске), 22 олигоелемената (калцијума, магнезијума и гвожђа), или укупно око двеста корисних састојака. Једном литром вина у организам се унесе око 2300 џула. Пије се као аперитив, уз главно јело и са посланицама. Код нас као да преовлађује погрешно уверење да је вино алкохолни напитака а не прехрамбени производ. Вино се не пије као вода већ се густира и куша.

Свако врхунско вино мора имати вински дух (*spiritus vini*), - специфичну винску особину. Италијан Матиоли, у својим "Разговорима" из 1555. године је записао:

"Вино је заиста благо (слатко), умилно, нежно, пријатно пиће, права храна за наше тело, обнавља дух, развеселава срце, подстиче све способности, телесне функције, али је и врховно божанство пијанца. Свако претерано испијање вина доноси тешке болести. Ако се пије умерено, благотворно делује на тело, јача крв, побољшава пробава и размену материја, јача дух, ведри интелект, развеселава срце, оживљава дух, помаже реконвалесцентима, појачава апетит, чисти крв, храни цео организам, тера болести, кожи даје природну боју. Ако се пије у превеликим количинама, без поштовања правила (као што то чине пијанци), хлади цело тело, гуши природну боју, као кад се мала ватра гуши ако се на њу стављају велике џепанице".

Вино, дакле зрачи истином, снагом и здрављем.

Растурањем наше земље створене су нове границе. Сада у иностранство морамо да набављамо Далматинска и Македонска вина. Над Косововином је протекторат, а и до Вранца се све теже долази. Слободно можемо рећи да они који знају да уживају у добрим винима, границе никада нису ни познавали ни признавали. А ови други свој идентитет траже у вискију, вотки, вињаку или ракији.

Добра вина и домаћа ракија, везани су за традицију српских манастира. Црква, за разлику од ракије коју сматра пићем, црно вино сматра храном. Дозвољено је пити умерено, ради прославе па и утехе, али није дозвољено опијати се. При опијању, важно је одржати трезвеност и водити рачуна да узимање пића не пређе у страст. Не каже се случајно: *"Прво сам ја пио вино, па је вино пило вино, па је вино пило мене."*

Вино је одувек пратилац љубави и опуштености, мудрости и поетичности. Са вином су и Бахус и Венера једно другом у загрљај хрлили. Уз вино су настајали и велики хероји и велики бунтовници, и велике идеје и велика поезија. Вино се доводи у везу са слободом стваралачког чина, са узношењем и узвишеношћу.

Ђура Јакшић каже: *"А што више вина пијем,
То велича јаде;
Скочим каткад, да разбијем
Чашу у комаде;.." ("Каткад", 1858)*

Или: *"Вина, Мила!` орило се
Док је Мила овде била;
Сад се Мила изгубила.
Туђе руке вино носе,
Ана точи, Ана служи,
Ал за Милом срце тужи. ("Мила", 1856, Ђура Јакшић))*

Шарл Бодлер је о вину, између осталог, написао:

"... Дубоке радости од вина, ко ли вас није окусио? Ко год је имао грижу савести да смири, успомену неку да домами, бол да утопи, куле у ваздуху да сагради, најзад, сви су вас дозивали, тајанственог бога скривеног у лозним соковима. Како су огромне те винске чаролије, обасјане унутрашњим сунцем! Како је истинска и жарка та друга младост коју човек црпе у њему! Али како су и опасна и страшна његова громовита сладостраића и раздражујуће опчињености. Па, ипак, реците, по души и по савести, ви, судије, законодавци, светски људи, сви ви које срећа чини благим, којима богатство чини врлину и здравље приступачним, реците, ко ће од вас имати немилосрдне храбрости да осуди човека што није надахнуће?"

О вину, као и о женама, песници и филозофи су певали најлепше оде и хвалоспеве. Вероватно није случајно што је 14. фебруар истовремено - Дан виноградара - Свети Трифин и Дан Заљубљених - Свети Валентин.

Волети вино и волети уз вино то је нешто најлепше, као што волети и бити вољен, значи осећати сунце са обе стране.

Београд, 14. фебруар 2002. године
ЕКО-центар Београд